

Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta

Ei salainen
TiVP 27/2025 vp, A 4

Viite:

Tiedusteluvalvontavaliokunnan lausuntopyyntö 3.11.2025, kuuleminen
5.12.2025[lausuntopyynnön dnro]

Asia:

Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2024 (K 15/2025 vp)

Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus

Aluksi

Valtioneuvoston oikeuskanslerin aiempina vuosina tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksiin antamissa lausunnoissa tiedusteluvalvontavaliokunnalle on kuvattu oikeuskanslerin roolia tiedustelutoiminnan valvonnassa. (Ks. oikeuskanslerin lausunnot 24.11.2020, [OKV/1913/22/2020](#); 5.11.2021, [OKV/2309/22/2021](#); 24.10.2022, [OKV/2261/22/2022](#); 25.10.2023, [OKV/2002/22/2023](#) ja 19.11.2024 [OKV/2212/22/2024](#).)

Edeltäjäni näissä lausunnoissa esittämät seikat oikeuskanslerin roolista tiedustelutoiminnan valvojana ovat edelleen merkityksellisiä.

Samoin tiedusteluvalvontavaliokunnan edellisessä tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta antamassaan mietinnössä ([TiVM 2/2024 vp](#), s. 10–12) toteamat seikat ylimpien laillisuusvalvojien rooleista ovat edelleen ajantasaiset. Käsitykseni mukaan valiokunnan käsitykset ja huomiot tältä osin on otettu oikeuskanslerin toiminnassa huomioon.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävänä on Suomen perustuslain 108 §:n mukaan valvoa muun muassa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuutta. Ylimmän hallitusvallan käytön laillisuusvalvonta on yksi oikeuskanslerin valvontatoiminnan painopistealueista. Tähän kuuluu säädösehdotuksiin kohdistuva ennakollinen säädösvalvonta ja muu lainvalmistelun laillisuusvalvonta sekä yleensä tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatoimien sekä ministeriöiden toiminnan laillisuusvalvonta.

Tiedustelutoiminnankin alalla oikeuskanslerin valvonta koskee valtioneuvoston ja tasavallan presidentin toimia sekä sisäministeriön ja puolustusministeriön toimintaa tiedustelun ohjauksessa ja valvonnassa sekä valtioneuvoston ja tasavallan presidentin päätösten täytäntöönpanossa. Oikeuskanslerin laillisuusvalvonta kohdistuu näin ollen tiedustelun ohjauksen ja valvonnan strategiseen tasoon sekä tiedustelutiedon hyödyntämiseen ylimmässä valtiojohdossa. Valvonta koskee myös tiedustelun painopisteiden asettamista samoin kuin tiedusteluviranomaisille esitettyjä tiedustelupyynnöjä sekä tiedusteluviranomaisten hallitusvallalle tuottamien palvelujen käyttöä ja tiedustelutiedon hyödyntämistä.

Tiedusteluvalvontavaliokunta on tiedusteluvalvontavaltuutetun aiempia kertomuksia koskevissa mietinnöissään (esimerkiksi [TiVM 2/2024 vp](#) s. 12) todennut oikeuskanslerin toimintaa kuvatessaan pitävänsä tärkeänä, että ylin hallitusvalta on tiedustelutoiminnankin alalla konkreettisten laillisuusvalvontatoimien kohteena ja että valvonta koskee tiedustelutoiminnan strategisen ohjauksen ja valvonnan lisäksi tiedusteluviranomaisille esitettyjä tiedustelupyynnöjä sekä tiedusteluviranomaisten hallitusvallalle tuottamien palvelujen käyttöä ja tiedustelutiedon hyödyntämistä.

Valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuuden valvomisen lisäksi perustuslain 108 §:n mukaisesti oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Valtioneuvoston oikeuskanslerista ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (330/2022) 3 §:ssä säädetyn mukaisesti eduskunnan oikeusasiamiehelle keskitettäviin tehtäviin kuuluvat kuitenkin salaista tiedonhankintaa, salaisia pakkokeinoja, siviilitiedustelua, sotilastiedustelua ja tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa koskevat asiat. Tämän tehtävien jakoa koskevan asetelman vuoksi oikeuskansleri ei ole kohdistanut laillisuusvalvontaa tiedusteluviranomaisiin eikä myöskään tiedusteluvalvontavaltuutettuun. Tämän vuoksi esitän tiedusteluvaltuutetun kertomuksesta ja siinä kuvatusta tiedustelutoiminnan valvonnasta vain eräitä yleisluontoisia arvioita ja pidättäydyn sen enemmästä laillisuusvalvonnallisesta tarkastelusta.

Oikeuskanslerin tiedustelua koskevista valvontatoimista

Hallitusvallan toimilla on tiedustelun ja sen tuottaman tiedon hyödyntämisen strategisella tasolla huomattava merkitys. Hallitusvalta antaa etenkin sotilastiedustelussa toimeksiannot. Sotilastiedustelusta annetun lain 13 §:n 1 momentin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevän ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteinen kokous (TP-UTVA) käsittelee valmistelevasti sotilastiedustelun kohteita koskevat painopisteet ja sotilastiedustelulain mukaan sotilastiedustelun kohteista hankittavia tietoja koskevia tietopyyntöjä voi antaa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ylin valtiojohto, jonka tiedonsaantitarpeita sotilastiedustelu palvelee. Myös siviilitiedustelun painopisteitä käsitellään vuosittain valmistelevasti TP-UTVAssa.

Oikeuskansleri on aiempien vuosien tapaan vuonna 2024 seurannut tiedusteluun liittyvien asioiden käsittelyä tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan TP-UTVAn kokouksissa. Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan kannalta merkittäviä oikeudellisia kysymyksiä ja linjauksia on nykyisessä turvallisuustilanteessa ollut esillä sekä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa (UTVA) sekä sen ja tasavallan presidentin yhteisessä kokouksessa (TP-UTVA). Oikeuskansleri Pöysti on aiemmin omassa toiminnassaan nähnyt osallistuminen TP-UTVAn tai UTVAn kokoukseen perustelluksi laillisuusvalvonnan edellyttämässä laajuudessa silloin, kun käsittelyssä on linjausta varten valtiosääntöisesti merkittävää oikeudellista kannanottoa edellyttämä asia. Tällaisia ovat oikeuskansleri Pöystin aikana olleet esimerkiksi viime vuosina poikkeusolojen toteaminen, Naton liittymisprosessin menettelytavat, huomattavan ja periaatteellisesti merkittävän oikeudellisen kannanoton tai tulkinnan tarve päätettäessä Suomen osallistumisesta kansainvälisen avun antamiseen, pyytämiseen tai kansainväliseen yhteistoimintaan taikka poikkeuksellisen turvallisuustilanteen edellyttämien, poikkeusluonteisten eli perusoikeuksia rajoittavien toimivaltuuksien käyttäminen (rajavartiolain 16 §:n mukaisten rajoitustoimien ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisen käyttöönotto). Olen puolestani arvioinut, että oikeuskanslerin laillisuusvalvonta käytännössä nyt edellyttää sitä, että osallistun kaikkiin näihin kokouksiin. Tämä on todettu ministerivaliokunnassa virkakauteni alettua.

Totean, että TP-UTVAn tai UTVAn valmisteleva linjaus ei oikeudellisesti sido eikä pidäkään sitoa ylimmän laillisuusvalvojan kannanottoa asiasta päätettäessä. Käytännössä TP-UTVAn ja UTVAn linjauksilla on kuitenkin huomattavaa tosiasiallista merkitystä. Sen vuoksi katson, että linjausten on perusteltua olla oikeudellisesti huolella harkittuja, minkä vuoksi näiden elinten toimintaa on aihetta kohdistaa kuvattua laillisuusvalvonnallista tarkastelua.

Yhtenä oikeuskanslerin tehtävänä tiedustelutoiminnan valvojana on ollut tiedustelutoimintaan sovellettavan lainsäädännön säädösvalvonta yleisesti osana oikeuskanslerille kuuluvaa tehtävää valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointen lainmukaisuutta valvonnassa.

Kuten oikeuskanslerin lausunnossa on aiempina vuosina todettu, niin tiedustelutoimintaa ja salaista tiedonhankintaa koskevaan lainsäädäntöön kohdistuvaa oikeuskanslerin säädösvalvontaa on pidettävä tärkeänä muun ohella turvallisuusviranomaisten tiedonhankinta- ja tiedustelutoimivaltuuksien tulevan kehittämisen näkökulmasta. Oikeuskansleri on vakiintuneesti valvonut lakien ja asetusten laillisuutta niiden valmisteluvaiheessa antamalla lausuntoja säädösehdotuksista, antamalla ministeriöiden pyynnöstä kannanottoja yksittäisistä kysymyksistä sekä tarkastamalla valtioneuvoston yleisistunnon ja tasavallan presidentin esittelyjen esittelylistat. Vuoden 2018 alusta lähtien oikeuskanslerinvirastossa on tehostettu säädösehdotusten ennakollista valvontaa pyytämällä hallituksen esitysten luonnoksia tarkastettava lainvalmistelun loppuvaiheessa tarkoituksena varmistaa mahdollisimman olennainen, oikea-aikainen ja ohjaava sekä lainsäädännön laatua tukeva valvonta. (Valtioneuvoston päätöksenteon ennakollisen laillisuusvalvonnan menettelytavoista ks. oikeuskanslerin kirje ministeriöille 10.4.2025, [OKV/822/24/2025](#)).

Hallituksen esityksiin kohdistuvassa oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa arvioidaan keskeisesti sitä, onko esitys oikeudellisesti muotonsa ja sisältönsä puolesta asianmukaisesti valmisteltu eduskunnalle antamista varten. Laillisuusvalvonnan kohteena on tietoperustan oikeudellinen riittävyys ja objektiivisuus sekä lainmukaisen valmistelun eri toimijoiden rooliin ja menettelyvaiheiden noudattaminen. Oikeuskanslerin laillisuusvalvontaan kuuluu myös sen arvioiminen, miten kansallinen turvallisuus ja perus- ja ihmisoikeuksien oikeuksien mahdollinen rajoittaminen sovitetaan yhteen perustuslain ja Suomen sitovien kansainvälisten velvoitteiden tarkoittamalla tavalla. Tällöin on tärkeää etenkin selvittää, onko hallituksen harkinnassa olevilla toimenpiteillä riittävät ja objektiiviset perusteet. Välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arvioinnissa salassa pidettävällä ja turvallisuusluokitellulla tiedustelu- ja tilannekuvatiedolla on kansallisen turvallisuuden kysymyksissä usein merkittävä rooli. Suomalaisen demokraattisen oikeusvaltion ja siinä toimivan ylimmän laillisuusvalvonnan vahvuuksiin kuuluu, että ylimmän hallitusvallan käyttö on jo ennakollisen laillisuusvalvonnan kohteena ja perustuslain 111 §:n perusteella ylimmällä laillisuusvalvonnalla on saman tasoinen pääsy päätöksenteon perusteena olevaan salassa pidettäväänkin ja turvallisuusluokiteltuun tietoon kuin päätöksentekijöillä.

Vuonna 2024 kansalliseen turvallisuuteen ja perusoikeuksien rajoittamiseen liittyvät seikat nousivat oikeuskanslerin toiminnassa ja julkisessa keskustelussakin voimakkaasti esille väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi annetun lain (482/2024) käsittelyn yhteydessä sekä valtioneuvoston päättäessä 4.4.2024 rajanylityspaikkojen sulkemisesta toistaiseksi ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisestä ([SM/2024/19](#)). Hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa ([OKV/727/21/2024](#)) oikeuskansleri Tuomas Pöysti totesi oikeuskanslerin tehtävänä olevan varmistaa, että eduskunnan perustuslakivaliokunnalla on riittävät edellytykset suorittaa sille perustuslain mukaan kuuluvaa tehtävää valvoa lakiesitysten perustuslainmukaisuutta eikä oikeuskanslerin tehtävä ole estää kiistanalaisenkaan hallituksen esityksen antamista valtiovallan ylintä lainsäädäntövaltaa

käyttävän elimen arvioitavaksi. Oikeuskansleri Pöysti totesi tämän näkökulman olevan erityisen korostunut tilanteessa, jossa lakiesitys koskee kansallista turvallisuutta. Oikeuskanslerin mukaan tällöin julkisen vallankäytön tulee perustua demokraattisesti valmisteltuun lakiin ja siihen perustuvaan harkintaan. Kyseisen lainsäädännön valmistelussa ja laajemminkin ajankohtaisessa tilanteessa harkittaessa erityisesti rajojen turvallisuutta koskevia toimia havaintojeni mukaan merkitystä on ollut myös tiedustelutiedoilla.

Rajanylityspaikkojen sulkemista ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämistä koskevan päätöksenteon lainmukaisuutta oikeuskansleri on valvonut valtioneuvoston yleisistunnossa. Tähän päätöksentekoon on myös kohdistunut oikeuskanslerin ennakollista laillisuusvalvontaa ennen yleisistuntoa. Lisäksi rajapäätöksen edellytysten täyttymistä oikeuskansleri on arvioinut loppuvuonna 2024 oikeuskanslerille osoitettujen kanteluiden johdosta, joissa arvosteltiin muun ohella sitä, että rajanylityspaikkojen kiinnipitäminen ei enää täytä perustuslakivaliokunnan edellyttämää vaatimusta rajatusta ja lyhytaikaisesta toimenpiteestä ja salainen tiedustelutieto estää kansalaisten tosiasiallisen mahdollisuuden arvioida rajapäätöksen laillisuutta nykyhetkessä. Kanteluiden käsittelyn yhteydessä oikeuskanslerille järjestettiin hänen pyytämänsä tilaisuus perehtyä rajaturvallisuustilanteeseen voidakseen arvioida rajapäätöksen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta tuolloisen tilannekuvan ja siihen liittyvän tiedustelutiedon valossa. Oikeuskansleri totesi kanteluihin 31.3.2025 antamassaan vastauksessa, että saamiensa tietojen ja tilannearvion perusteella rajapäätökselle oli edelleen esitetty hyväksyttävä tavoite ja painava peruste, ja rajoitus täyttää myös välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset. Hän kuitenkin totesi, että sisäministeriön tulisi harkita rajapäätöksen tuomista ajoittain uudelleen valtioneuvoston yleisistunnon käsiteltäväksi, jotta perustuslaissa valtioneuvoston yleisistunnolle säädetty toimivalta ratkaista laajakantoiset ja periaatteellisesti tärkeät asiat toteutuisi niin sisällöllisesti kuin muodollisesti avoimella ja läpinäkyvällä tavalla ([OKV/3100/10/2024 ym.](#)).

Tiedusteluvalvontavaliookunnan toimialan osalta keskeisistä oikeuskanslerin antamista lausunnoista voidaan kertomusvuodelta tuoda esille oikeuskanslerin lausunto hallituksen esitysluonnokseen leiksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta. Esitysluonnos koskee niin kutsuttua palomuurisääntelyä, jolla säädellään sitä, missä tilanteissa suojelupoliisi voi luovuttaa tietoja muille viranomaisille. Hallituksen esitysluonnokseen antamassaan lausunnossa ([OKV/1836/21/2024](#)) oikeuskansleri totesi muun ohella, että esityksen koskevan perusoikeusherkkää sääntelykontekstista, jota on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten valossa. Oikeuskansleri totesi, että arviota rajoitusten hyväksyttävyydestä ja rajoitusten suhteellisuudesta ei luonnoksen perusteella voitu vielä tehdä ja jatkovalmistelussa esitystä olisi täydennettävä. Oikeuskansleri kiinnitti lausunnossaan huomiota myös muun ohella siihen, että esitysluonnoksesta puuttui EU-oikeudellinen tarkastelu, vaikka henkilötiedot ja luottamuksellinen viestintä ovat unionissa suojeltu varsin yksityiskohtaisesti.

Valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuuden valvomisen lisäksi perustuslain 108 §:n mukaisesti oikeuskanslerin tulee myös valvoa, että tuomioistuimet ja viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Aiemmin todetuin tavoin siviilitiedustelua ja sotilastiedustelua koskevat asiat on ylimpien laillisuusvalvojen tehtävienjaossa keskitetty eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeuskansleri ei ole siten kohdistanut laillisuusvalvontaa tiedusteluviranomaisiin eikä myöskään tiedusteluvalvontavaltuutettuun. Muun muassa valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetusta laista johtuen oikeuskanslerille osoitetuissa kanteluissa esitetään hyvin harvoin tiedustelutoimintaan liittyviä väitteitä ylipäättään. On täysin mahdollista, että jotkin kanteluasiat vähintäänkin välillisesti koskevat myös tiedusteluviranomaisten toimintaa. Kantelumenettelyssä tai muutoinkaan oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa ei kertomusvuonna ole tullut esille välittömästi tiedustelutoiminnan valvonnan kannalta merkityksellisiä havaintoja.

Riippumattoman tuomioistuimen lainkäyttötoiminnan valvonta ei kuulu eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtäviin. Tuomioistuin on kuitenkin keskeinen toimija tiedustelumenetelmien käytön oikeudellisessa kontrollissa. Valiokunta on sen vuoksi todennut olevan kiinnostunut tuomioistuimen kokemuksista erityisesti valiokunnalle säädetyn perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuraamis- ja edistämistehtävän kannalta. Kuten tunnettua, kuluvana vuonna on annettu korkeimman oikeuden ennakkopäätökset sotilastiedusteluun (KKO:2025:29) ja siviilitiedusteluun (KKO:2025:31) liittyen. On tärkeää seurata, miten niiden linjaukset jatkossa tulevat pohdituiksi sotilas- ja siviilitiedustelussa ja myös tiedustelutoiminnan valvonnassa.

Tuomioistuihin kohdistuvan valvonnan osalta mainitsemisen arvoisena tässä yhteydessä on, että apulaisoikeuskanslerin Tuomioistuinvirastoon 2.12.2024 (OKV/2564/71/2024) tekemällä laillisuusvalvontakäynnillä yhtenä keskustelun aiheena oli myös tietoturvallisuuden ja turvallisuusluokitellun aineiston käsittelyyn liittyvät erityisvaatimukset. Aiheen valinnan taustalla oli muun muassa se, että rikosasioiden oikeudenkäynneissä tuomioistuimen toimitiloissa ei ole välttämättä ollut mahdollista tietoturvallisesti toimittaa koko oikeudenkäyntiä ja käsitellä kaikkea siihen liittyvää turvallisuusluokiteltua oikeudenkäyntiaineistoa ([Itä-Suomen hovioikeus 3.9.2024, I-SHO 2024:8](#)). Laillisuusvalvontakäynnillä Tuomioistuinviraston puolelta apulaisoikeuskanslerille kerrottiin, että jokaiseen käräjäoikeuteen ei ole nähty tarkoituksenmukaiseksi rakentaa turvallisuusluokitellun aineiston käsittelyn vaatimaa turvasalia, vaan riittäväksi on alkuun nähty yksi turvasali jokaista hovioikeuspiiriä kohti. Mielestäni voidaankin todeta varsin perustelluksi osoittautuneen se aikoinaan tehty lainsäädäntöratkaisu, että tiedustelumenetelmiä koskevien lupa-asioiden käsittely on keskitetty yhdelle käräjäoikeudelle. Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että samanaikaisesti myös muilla

tuomioistuimilla ja viranomaisilla laajemminkin tulisi olla riittävä osaaminen ja valmiudet turvallisuusluokitellun aineiston käsittelyyn.

Tiedusteluun liittyvän sidosryhmätyön osalta tuon esille oikeuskansleri Pöystin tavanneen kertomusvuonna Saksan liittopäivien (Bundestag) tiedusteluvalvontaelimen. Tapaamisessa käsiteltiin muun muassa tiedustelupalvelujen valvontaa, ajankohtaisia uhkia ja haasteita, yleisiä turvallisuuskysymyksiä sekä yhteistyötä EU-tasolla turvallisuusasioissa. Samoja aiheita käsiteltiin myös oikeuskanslerin tavatessa Sachsen-Anhaltin tiedusteluvalvontaelimen. Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksessa kerrotaan myös tiedusteluvalvontavaltuutetun esitelleen omaa toimintaansa näiden Suomen-vierailujen yhteydessä.

Oikeuskansleri Pöysti on aiemmin vuosina 2020 ja 2022 tehnyt kumpanakin vuonna kaksi tiedustelutoiminnan strategisen tason valvontaan eli ylimmän hallitusvallan toimintaan tiedustelun ohjauksessa, valvonnassa ja seurannassa sekä tiedustelutiedon ja tiedustelun hyödyntämisessä liittyvää laillisuusvalvontakäyntiä sisäministeriöön ja puolustusministeriöön. Oikeuskansleri Pöysti on vuoden 2023 tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta antamassaan lausunnossa todennut, että tällaisia laillisuusvalvontakäyntejä ei tehty vuonna 2023 muun muassa ylimmän laillisuusvalvonnan vaikuttavuuteen perustuvan laillisuusvalvonnan ajoituksen vuoksi. Tiedusteluvalvontavaliokunnassa on nyt käsiteltävänä tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2024. Myöskään kyseisenä vuonna laillisuusvalvontakäyntejä ei tehty, vaan oikeuskanslerille kuuluvaa tiedustelutoiminnan strategisen tason valvontaa tehtiin edellä kuvatuin monenlaisin muun tavoin osana valtioneuvoston ja tasavallan presidentin toimien valvontaa. Tarkoitukseni on suorittaa laillisuusvalvontakäynnit sisäministeriöön ja puolustusministeriöön lähiaikana. Olen vastikään käynnistänyt laillisuusvalvontakäyntien valmistelun. Ne ajoittunevat vuoden 2026 alkuun.

Eräitä havaintoja tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta

Tiedusteluvalvontavaltuutetun (TVV) toimintakertomus vuodelta 2024 on järjestyksessään kuudes vuonna 2019 aloittaneen toiminnon kertomuksista.

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa ei ole ilmennyt sellaisia erityisiä seikkoja, joiden perusteella minulla olisi aihetta yksityiskohtaisemmin lausua oikeuskanslerin tehtäviin kuuluvan tiedustelutoiminnan strategisen tason valvonnan näkökulmasta tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta vuodelta 2024.

Esitän kuitenkin alla joitakin yleisiä huomioita kertomuksesta ja siinä kuvatusta tiedustelutoiminnan valvonnasta.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnan luonteesta johtuen kertomuksen haasteena on aiempien vuosikertomusten tapaan väistämättä se, millaisessa laajuudessa valvontatoimista on mahdollisuus esittää tietoja julkisessa kertomuksessa salassa pidettävää tietoa vaarantamatta. Pääosin tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus on yleistasoista pohdintaa tiedusteluvalvontavaltuutetun toimialasta ja siihen vaikuttavista seikoista.

Tiedusteluvalvontavaliokunta on edellisessä tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta antamassaan mietinnössä todennut pitäneensä hyödyllisenä valiokunnalle toimitettua julkista vuosikertomusta täydentävää kirjallista selvitystä, mutta samalla todennut, että vastaisuudessa on valiokunnan mielestä aiheellista kiinnittää vielä huomiota julkisen kertomuksen ja sen salassa pidettävän täydennyksen suhteeseen ja harkita, onko valtuutetun toiminnasta ja toimenpiteistä mahdollista esittää nykyistä laajemmin tietoja itse julkisessa kertomuksessa. Mielestäni tämä on erittäin tärkeä toteamus, ja samaan seikkaan on jatkossakin aihetta kiinnittää kriittistä huomiota.

Tasapainoilua julkisessa kertomuksessa kerrottujen tietojen yksityiskohtaisuudesta ja salassapidon suhteesta kuvaa esimerkiksi se, kuinka kertomuksessa on kerrottu tiedusteluvalvontavaltuutetun esittäneen laintulkintaa koskevan näkemyksensä yhdessä asiassa, joka liittyi teknisen laitetarkkailun kohdistamiseen, mutta kyseisen näkemyksen sisältöä ei ole kertomuksessa kuitenkaan avattu. Esimerkiksi tämänkaltaisen asian yksityiskohtaisempi kuvaaminen julkisessa kertomuksessa saattaa hyvin ollakin mahdotonta vaarantamatta niitä etuja, joita salassapidolla suojataan. Kenties kertomuksessa voisi kuitenkin pohtia sitä, olisiko siinä mahdollista avata julkisuuteen hieman nyt toteutunutta yksityiskohtaisemmin sitä harkintaa ja rajanvetoja, joita tiedusteluvalvontavaltuutettu on julkista kertomusta laatiessaan joutunut väistämättä tekemään. Kertomuksen perusteella ei kuitenkaan ole mahdollisuutta tehdä arvioita siitä, onko nyt toteutunut julkisuustaso ainoa mahdollinen.

Kertomuksessa tuodaan aiempien vuosien tapaan esille tietoja tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnasta kertomusvuodelta 2024. Toiminnan osalta pidän myönteisenä, että kertomuksesta välittyvän kuvan mukaan tiedusteluvalvontavaltuutetun suorittama niin ennakkollinen, reaaliaikainen kuin jälkikäteinen valvonta on edelleen jatkunut intensiivisenä ja kattavana. Kertomuksen mukaan harjoittamansa yksittäisten tiedustelumenetelmien käyttöä koskevien päätösten kattavan reaaliaikaisen laillisuusvalvonnan lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminto jatkoi kertomusvuonna edellisenä vuonna käynnistettyjä laaja-alaisempia teematarkastuksia.

On myönteistä, että tiedusteluvalvontavaltuutettu on käyttänyt monipuolisesti sen laillisuusvalvontaan kuuluvia keinovalikoimia ja valvontatyö on toiminnon aikana saanut myös uusia muotoja kuten teematarkastuksia. Mielestäni on tärkeää, että jatkossakaan valvontaa ei kohdisteta esimerkiksi ainoastaan tiedustelumenetelmien lupa-asioiden käsittelyihin

tuomioistuimissa. Laillisuusvalvontaa on usein perusteltua suunnata myös sellaiseen toimintaan, joka on ulkopuolisen kontrollin, kuten tuomioistuimen päätöksentekomenettelyn, vaikeammin tavoitettavissa. Laillisuusvalvontaa voi olla perusteltua kohdentaa tietoperusteisesti jo havaittujen ongelmien ja niin sanottujen heikkojen signaalien perusteella.

Kertomuksessa on tuotu esille muun ohella teknologiseen kehitykseen liittyvät haasteet ja tiedonhankinnan keinoihin liittyvät uudet toimintamahdollisuudet (s. 30). Kuten kertomuksessa todetaan, niin uusien teknologioiden hyödyntämisessä kyse voi olla toisaalta siitä, että viranomaisen ei katsota voivan hyödyntää uudentyyppistä toimintamahdollisuutta toimivaltuussääntelyn puuttumisen vuoksi, tai toisaalta siitä, että viranomaisen ei katsota edes tarvitsevan toimivaltuussäännöstä uudentyyppisen toimintamahdollisuuden hyödyntämiseen. Kyse voi olla siten tulkintatilanteista, joista tehtävät arviot voivat johtaa täysin erilaisiin lopputuloksiin. Äärimmillään kyse voisi olla tilanteesta, että tiedusteluviranomainen ei edes tunnista uudenlaisen teknologian käytön edellyttävän uutta toimivaltuutta tai muodostuvan tiedustelumenetelmän käytöksi. Esimerkiksi tämänkaltaisten käytäntöjen tunnistamiseksi ja valvomiseksi tiedusteluvalvontavaltuutetun kuvaama monipuolinen valvontatoiminta on tarpeen ja siinä tärkeässä asemassa on osaltaan myös toimiva tiedonvaihto tiedusteluviranomaisten sisäisen laillisuusvalvonnan kanssa sekä myös kertomuksessa kerrottu yleisen tason mielipiteidenvaihto laintulkintakysymyksistä esimerkiksi perehtymiskäyntien ja koulutustilaisuuksien yhteydessä. Keskeistä tietysti kaikissa valvontatoiminnassa edelleen kuitenkin on, ettei valtuutetun harjoittama ennakkollinen tai reaaliaikainen valvonta saa valtuutetun itsenäisyyden ja riippumattomuuden säilyttämisen takia muodostua suojelupolislin tai sotilastiedusteluviranomaisen yksittäistapauskohtaisena neuvonantajana toimimiseksi tai tiedustelutoiminnan operatiiviseen johtamiseen osallistumiseksi.

Kertomuksen mukaan kertomusvuonna ei ilmennyt aihetta tiedusteluvalvontavaltuutetun toimesta tapahtuvalle kantelun tekemiselle Helsingin käräjäoikeuden päätöksistä taikka tiedustelumenetelmän käytön keskeyttämistä tai lopettamista koskevan määräyksen antamiselle.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu ilmoitti kertomusvuonna yhden asiakokonaisuuden esitutkintaan.

Kertomuksen mukaan kertomusvuonna ei ilmennyt aihetta huomautuksen valvottavalle antamiselle. Tiedusteluvalvontavaltuutettu kiinnitti valvottavan huomiota lainmukaiseen menettelyyn kahdessa asiassa, jotka liittyivät tiedustelun suojaamista koskevaan päätöksentekoon ja tietoliikennetiedustelun toteuttamiseen. Lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutettu esitti laintulkintaa koskevan näkemyksensä yhdessä asiassa, joka liittyi teknisen laitetarkkailun kohdistamiseen. Merkille pantavaa on lisäksi se, että tiedusteluvalvontavaltuutetulle saapui yksi tutkittavaksi otettu kantelu.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta tiedusteluvalvontavaltuutetun valvontatoimien johtaneen kertomusvuonna monenlaisiin ja eriasteisiin toimenpiteisiin.

Oikeuskansleri

Janne Salminen